

ชื่อเรื่อง	ปัจจัยที่มีผลต่อการนำกล้วยไม้คืนสู่ป่าของ โครงการคืนชีวิตกล้วยไม้ไทยสู่ไพรพฤกษ์ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ
ชื่อผู้เขียน	พลเอก พิชายุมเมธ ม่วงมณี
ชื่อปริญญา	วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน
ประธานกรรมการที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร. ปราโมช ศีตะโกเศศ

บทคัดย่อ

งานวิจัยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย 2 ข้อ คือ 1) เพื่อศึกษาบริบทของ โครงการคืนชีวิตกล้วยไม้ไทยสู่ไพรพฤกษ์ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ 2) เพื่อประเมินผลโครงการคืนชีวิตกล้วยไม้ไทยสู่ไพรพฤกษ์ฯ และ 3) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการนำกล้วยไม้คืนสู่ป่าของ โครงการคืนชีวิตกล้วยไม้ไทยสู่ไพรพฤกษ์ฯ โดยการออกแบบสอบถามหน่วยงานที่ขอรับสนับสนุนพันธุ์กล้วยไม้จากโครงการคืนชีวิตกล้วยไม้ไทยสู่ไพรพฤกษ์ฯ ในปีงบประมาณ 2550 – 2552 จำนวน 106 หน่วยงาน การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่โครงการคืนชีวิตกล้วยไม้ไทยสู่ไพรพฤกษ์ฯ จำนวน 6 คน การจัดประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับเจ้าหน้าที่โครงการคืนชีวิตกล้วยไม้ไทยสู่ไพรพฤกษ์ฯ จำนวน 3 ครั้ง และการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผลการศึกษาพบว่า โครงการคืนชีวิตกล้วยไม้ไทยสู่ไพรพฤกษ์ฯ เป็นโครงการที่ทางมหาวิทยาลัยแม่โจ้ ร่วมมือกับกองทัพบก กรมป่าไม้ องค์การพัฒนาเอกชน และภาคธุรกิจเอกชน จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นการสนองพระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ที่ทรงขอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันอนุรักษ์กล้วยไม้ไทย โดยมีวัตถุประสงค์โครงการเพื่อศึกษาและขยายพันธุ์กล้วยไม้ไทย การนำกลับคืนสู่ป่าและเทิดพระเกียรติ เนื่องในปีมหามงคลวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เสด็จถวัลย์ราชสมบัติครบ 50 ปี ในปี พ.ศ. 2539

การประเมินผลโครงการแบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ 1) ด้านโครงการคืนชีวิตกล้วยไม้ไทยสู่ไพรพฤกษ์ฯ พบว่า การดำเนินงานของโครงการแบ่งออกเป็น 6 ฝ่าย คือ งานสำนักงาน งานด้านสำรวจนิเวศวิทยา งานรวบรวมและจำแนกพันธุ์กล้วยไม้ งานด้านการขยายพันธุ์กล้วยไม้ไทย งานด้านอนุบาลต้นอ่อนกล้วยไม้ไทย และงานวิจัยสกัดกลิ่นหอมจากดอกกล้วยไม้ ด้านปัจจัยนำเข้าพบว่า มีงบประมาณจากงบประมาณแผ่นดินและงบประมาณรายได้ โดยปัญหาอุปสรรคของทั้ง 6 ฝ่ายมีสภาพปัญหาคล้ายกันคือ บุคลากรไม่เพียงพอในงานประจำและในช่วงที่มีดอกกล้วยไม้มาก บุคลากรไม่มีแนวทางการพัฒนาอาชีพ ขาดงบประมาณดูแลรักษากล้วยไม้และจัดซื้อวัสดุที่จำเป็น ด้านกระบวนการพบว่า โครงการดำเนินกิจกรรม 2 ลักษณะงานคือ งานด้านกล้วยไม้และงานด้าน

บริการวิชาการ โดยปัญหาที่พบคือ ด้านวัสดุอุปกรณ์ที่ค่อนข้างเก่าในฝ่ายรวบรวมและฝ่ายขยายพันธุ์ และงบประมาณไม่เพียงพอต่อการดำเนินงานในฝ่ายสำรวจนิเวศวิทยา ทั้งนี้ในด้านผลผลิตพบว่าส่วนใหญ่การดำเนินงานของทั้ง 6 ฝ่ายมีผลผลิตมากกว่าแผนที่วางไว้ และ 2) ด้านหน่วยงานที่ขอรับการสนับสนุนพันธุ์กล้วยไม้จากโครงการคืนชีวิตกล้วยไม้ไทยสู่ไพรพฤกษ์ฯ พบว่าพื้นที่ปล่อยกล้วยไม้ส่วนใหญ่กระจายอยู่ในพื้นที่ภาคเหนือ โดยเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่ และมีการปล่อยกล้วยไม้ในภาคกลาง ได้แก่ จังหวัดนครนายก สระแก้ว และกรุงเทพมหานคร และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดยโสธร และศรีสะเกษ หน่วยงานที่ขอรับการสนับสนุนส่วนใหญ่เป็นสถานศึกษา ร้อยละ 44.6 และมีวัตถุประสงค์ของการนำกล้วยไม้ไปปล่อยมากที่สุดคือ เพื่อความสวยงาม/ปรับปรุงภูมิทัศน์ในหน่วยงาน ร้อยละ 39.3 ด้านปัจจัยนำเข้าพบว่าหน่วยงานส่วนใหญ่ไม่มีเจ้าหน้าที่ดูแลกล้วยไม้ คิดเป็นร้อยละ 35.5 และเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานส่วนใหญ่ยังไม่มี ความเข้าใจในหลักการดูแลกล้วยไม้ คิดเป็นร้อยละ 53.8 โดยความรู้/ทักษะที่เจ้าหน้าที่ต้องการเพิ่มเติมมากที่สุดคือ การดูแลรักษากล้วยไม้ คิดเป็นร้อยละ 48.0 ด้านกระบวนการพบว่าเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานส่วนใหญ่มีวิธีการดูแลกล้วยไม้ที่ได้นำไปปล่อย คิดเป็นร้อยละ 57.8 แต่ยังไม่มีการขยายพันธุ์กล้วยไม้ โดยคิดเป็นร้อยละ 85.5 ในส่วนของการตรวจนับจำนวนและติดตามความสำเร็จในการปล่อยกล้วยไม้หน่วยงานส่วนใหญ่ไม่มีการตรวจนับ คิดเป็นร้อยละ 56.0 และด้านผลผลิตพบว่าส่วนใหญ่บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ คิดเป็นร้อยละ 53.9 ชุมชนส่วนใหญ่ รับประทานและเข้ามามีส่วนร่วมในการปล่อยกล้วยไม้ของหน่วยงานคิดเป็นร้อยละ 70.6 และ 53.3 ตามลำดับ ทั้งนี้ในส่วนของจำนวนคงเหลือของกล้วยไม้ส่วนใหญ่มีอัตราการลดลง คิดเป็นร้อยละ 67.1

ทั้งนี้ปัจจัยที่มีผลต่อการนำกล้วยไม้คืนสู่ป่าของโครงการคืนชีวิตกล้วยไม้ไทยสู่ไพรพฤกษ์ฯ แยกออกเป็น 2 ด้าน คือ ด้านโครงการคืนชีวิตกล้วยไม้ไทยสู่ไพรพฤกษ์ฯ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ พบปัจจัยที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1) งบประมาณของโครงการ ซึ่งพบว่ามีแนวโน้มลดลงจากปี 2550 จำนวน 3.4 ล้านบาท ปี 2551 จำนวน 2.8 ล้านบาท และปี 2550 จำนวน 2.4 ล้านบาท 2) จำนวนบุคลากรลดลง และ 3) ขวัญและกำลังใจของบุคลากรในด้านสวัสดิการ (คณงานเกษร/พนักงานบริการ/ผู้ปฏิบัติงานการเกษร) เป็นการจ้างเหมาและขาดความก้าวหน้าในอาชีพ ส่วนด้านหน่วยงานที่ขอรับการสนับสนุนพันธุ์กล้วยไม้จากโครงการคืนชีวิตกล้วยไม้ไทยสู่ไพรพฤกษ์ฯ พบว่ามีปัจจัยที่สำคัญอยู่ 7 ปัจจัย คือ 1) กล้าพันธุ์กล้วยไม้ ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีผลมากที่สุดถึงร้อยละ 35.9 2) การมีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบดูแลกล้วยไม้หลังนำไปปล่อยอย่างต่อเนื่อง 3) การมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์กล้วยไม้ 4) การให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลรักษาในด้านการปลูกและปล่อยกล้วยไม้ 5) การติดตามผลจากโครงการคืนชีวิตกล้วยไม้ไทยสู่ไพรพฤกษ์ฯ 6) มีงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ในการดูแลกล้วยไม้ และ 7) เป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

Title	Factors Affecting Native Thai Orchid Dissemination by The Reintroduction of Native Thai Orchids to Forest, Royal Development Project
Author	General Pichanmet Muangmanee
Degree of	Master of Science in Geo-social Based Sustainable Development
Advisory Committee Chairperson	Associate Professor Dr. Pramot Seetakoses

ABSTRACT

The objectives of this study were to: 1) explore the context of the Royal Initiatives' native Thai orchids project on the reintroduction of the orchids to the forest; 2) assess outcomes of the reintroduction of orchids to the forest; and 3) investigate factors effecting the reintroduction of orchids to the forest. A set of questionnaires was used for data collection administered with 106 agencies asking for support on orchid varieties from the project on orchid reintroduction to the forest, fiscal years in 2007-2009. Besides, data collection was done through : and interview with 6 personnel of the project; focus group discussion with personnel of the project (3 times); and review of related secondary data.

Results of the study revealed that the project on the reintroduction of orchids to the forest arised from the collaboration among Maejo University, the Royal Thai Army, the Royal Forest Department, the private's development organization, and private business sector. This was responsive to the Royal Initiatives of Her Majesty Queen Sirikit, H.R.H Princess Maha Chaki Sirindhorn, and H.R.H The princess mother Srinagarindra to conserve native Thai orchids. The purposes of the project were to explore and propagate the native Thai orchids by the reintroduction of orchids to the forest. This was to commemorate the Fiftieth Anniversary Celebration of His Majesty King Bhumibol's Accession to the Throne in 1996.

The project assessment was sorted into 2 aspects : 1) The project on the reintroduction of native Thai orchids to the forest – it was found that the project implementation consisted of 6 sections : office affairs, eco-survey, orchid varieties collection and classification, native Thai orchids propagation, native Thai orchid shoot nursery, and research on orchid fragrance extraction. The project was supported by budget and revenue. However, the six sections shared similar problems – inadequate personnel for routine work; personnel did not a guideline

for career development; lack of the budget for orchid care-taking and needed material purchasing. For the process, the project implementation carried out orchid and academic affairs. The problems found were old materials and equipment (orchid varieties collection and propagation section) and inadequate budgets for the eco-survey section. Besides, it was found that the six sections could produce the yields greater than expected and 2) agencies asking for orchid varieties support. It was found that the orchid reintroduction area mostly scattered in northern Thailand, particularly Chiangmai. The rest were in central Thailand (Nakhornayok Sakaew, and Bangkok) and northeastern Thailand (Yasothon and Srisaket). Most of the agencies (44.6 percent) asking for the support were schools. Landscape improvement was the reason to ask for the support most (39.3 percent). It was found that most of the agencies did not have orchid care-takers (35.5 percent). More than one-half of the agencies (53.8 percent) did not understand the principles of orchid care-taking. Almost one-half of the personnel (48.0 percent) needed for knowledge and skills in orchid care-taking. For process, it was found that personnel of most agencies (57.8 percent) had care-taking methods of orchids reintroduction to the forest but still had not yet propagated orchid varieties (85.5 percent). Regarding the orchid counting and success monitoring, more than one-half of the agencies (56.0 percent) did not do it. For yields, it was found that more than one-half of the agencies (53.9 percent) achieve the goals as set. Most communities (70.6 percent) perceived the project and participated in the reintroduction of orchids to the forest (53.3 percent). However, it was found that the survival rate of the orchid reintroduction to the forest was decreased (67.1 percent).

Factors effecting the reintroduction of orchids to the forest was sorted into 2 aspects : 1) The project on the reintroduction of orchids to the forest, the following 3 main factors were : project budgets (decreased from 3.4 million baht in 2007 to 2.8 and 2.4 million baht in 2008 and 2009) and decreased personnel member, and 3) Moral support on fringe benefits for workers, service personnel, and agricultural personnel. For the agencies asking for the support, the following 7 main factors were : 1) orchid shoot (a highest level of an effect (35.9 percent), 2) provision of orchid care-takers to do their tasks continually, 3) consciousness in orchid conservation, 4) provision of knowledge in orchid care-taking (growing and releasing), 5) project monitoring, 6) budgets and materials/equipment for orchid care-taking, and 7) conservation of natural resources and environment.